

327,809 οικογενείας διανεμομέναις εἰς 312,519 κατωκημένα κτίρια.

Ο ΛΥΣΣΑΣΜΕΝΟΣ

Ἦτο λόγος ἦτο περὶ σκύλων.

Τὸ δαίπνον εἶχε τελειώσει. Αἱ κυρίαί εἰς τὸν ἐξώπῃν ἐθαύμαζον τὰ φλογοβαρῆ νέφη τῆς δύσεως, ἡμεῖς δὲ περὶ τὴν τράπεζαν ἐπίνομεν τὸν καφὲν καπνίζοντες. Ὁ Ἀνδρέας μόνος, ὁ ἀνεπιός μου, ὅστις δὲν καπνίζει ἀκόμη ἢ καπνίζει ἐν τῷ κρυπῷ, ἔπαιζεν εἰς μίαν γωνίαν μετὰ τὸν σκύλον του. Ἄλλ' ἢ θορυβώδης ἐκδιήλωσις τῆς ἀμοιβαίας τῶν δύο τούτων ἀγάπης δὲν συνετέλει οὔτε πρὸς διασκέδασιν, οὔτε πρὸς τὴν κλητὴν χώνευσιν ἡμῶν τῶν περὶ τὴν τράπεζαν πρεσβυτέρων. Οὐδεὶς παρεπονείτο, διότι ὁ μὲν Ἀνδρέας ἦτο τοῦ οἰκοδεσπότου ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ δὲ σκύλος ἦτο ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Ἀνδρέα σύντροφος· δὲν ἐχρειάζετο ὅμως μεγάλη εὐφυΐα δόσις διὰ νὰ ἐνοησῆ τις, ὅτι οἱ πλείστοι ἠθέλομεν εὐχαριστηθῆ ἐπὶ τῇ ἀποπομπῇ τοῦ ζωηροῦ τετραπόδου. Ὁ γαμβρός μου, ὅστις δὲν ἐνοεῖ δυσκόλως, ἔσπευσε νὰ μὰς ἀπκλάξῃ τῆς πικρουσίας του, πρὸς προφανῆ τοῦ υἱοῦ του δυσἀρέσκειαν.

Ἐπανελθούσης τῆς ἡσυχίας ἐπανελήφθη ζωηροτέρα περὶ τὴν τράπεζαν ἡ συνομιλία, φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ ἠρχίσασμεν λαλοῦντες περὶ τοῦ ἀποπεμφθέντος, περὶ τῶν ποικίλων ἀρετῶν του, περὶ τῆς καταγωγῆς του, καὶ ἐν γένει περὶ σκύλων. Προκειμένου περὶ σκύλων κατηντήσαμεν ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλου εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς λύσσης. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ὅστις ἐφαίνετο πλεοναπντὸς ἄλλου ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἠρώτησε τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἴχομεν συνδειπνήσει, ἐὰν ἦτο συνήθης ἢ λύσσα εἰς τὸ χωρίον.

— Συνήθης ὄχι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄγνωστος, ἀπεκρίθη ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ, καὶ μὰς διηγῆθη μεταξὺ ἄλλων τὰ τῆς ἀσθενείας ἐνὸς καλοῦ σκύλου του, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναγκασθῆ πρότινον ἐτῶν νὰ φονεύσῃ, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἀσθενεία του ἦτο ἡ λύσσα.

Τὴν διήγησιν τοῦ ἱερέως διέκοπτεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Ἀνδρέας μετὰ τὰς ἐρωτήσεις του: Πῶς ἠγνόησεν ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ ὅτι ὁ σκύλος ἦτο λυσσασμένος, τί τὸν ἔκαμε, ποῦ τὸν ἔδεσε, πῶς τὸν ἐφόνευσε; Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίνετο λεπτομερῶς, ἐκ δὲ τῶν ἐρωταποκρίσεων ἐκείνων δημολογῶ ὅτι ἔμαθα οὐκ ὀλίγα περὶ λύσσης τὴν ἐσπέρην ἐκείνην.

— Ὅμιλοῦμεν περὶ σκύλων, εἶπεν ὁ γαμβρός μου, διακόψας τελευταίαν τινα τοῦ υἱοῦ του ἐρωτήσιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἔλεγεας, Ἀνδρέα, ἐὰν ἤκουες τὸν Παπᾶ-Σεραφεῖμ νὰ σοῦ διηγηθῆ ὅτι εἶδε καὶ ἄνθρωπον λυσσασμένον;

— Ἀνθρωπον λυσσασμένον! ἀνεφώνησεν ὁ Ἀνδρέας. Ὅλοι δὲ μετ' αὐτοῦ ἠρχίσασμεν ἀπει-

θύνοντες ἐρωτήσεις πρὸς τὸν ἱερέα. Πῶς, ποῦ, τότε, τί συνέβη, τί ἀπέγεινε;

Αἱ δάσειαι ὄφρεις τοῦ Παπᾶ-Σεραφεῖμ εἶχον συσταλῆ ἄμα ἤκουσε τὰς τελευταίας τοῦ γαμβροῦ μου λέξεις. Δὲν ἀπεκρίθη εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐρωτήσεών μας· ἡ σιωπὴ καὶ ἡ κατῆφεία του ἐμαρτύρουν, ὅτι ἀναμνήσεις θλιβεραὶ ἐπίεζον τὴν καρδίαν του, ὅτι δὲν τῷ ἦτο ἀρεστόν νὰ τὰς ἀναξίνη. Ἀλλὰ βλέπων ὅλους ἡμᾶς περιέργους καὶ ἀνυπομόνους νὰ τὸν ἀκούσωμεν, ἐνίκησε τὸν δισταγμὸν του, ἀνεκάθησεν ἐπὶ τῆς καθέκλας του, ἐσήκωσεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ καλιμαχύριόν του, τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔτριψε δις ἢ τρίς τὸ μέτωπον μετὰ τὴν δεξιάν παλάμην του καὶ ῥίψας τὸ ἥρεμον βλέμμα του κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄλων ἡμῶν, ἤρχισεν ὡς ἐξῆς τὴν διήγησίν του·

— Γνωρίζετε ὅλοι τὰ Παλαιὰ Ἀλώνια ἐδῶ ἐξω πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου. Τὸ νεκροταφεῖόν μας, καθὼς ἐνθυμείσθε, κεῖται ὀλίγον μακρύτερα, πρὸς δυσμάς. Ἀμπέλια δεξιὰ, τὸ βουνὸν ἀριστερὰ, καὶ ἀνάμεσα ὁ δρόμος ἀπὸ τ' ἀλώνια εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Εἰς τὸ μέσον περιήπου τοῦ δρόμου, πρὸς τοῦ βουνοῦ τὸ μέρος, ἴσως παρετηρήσατε ἐν μεγάλῳ πεύκῳ τὰ γηρασμένα του κλωνάρια σχηματίζουσαν μικρὰν ὄασιν σκιάς ὅταν ὁ ἥλιος φλογίζει τὴν ἀδενδρον ἐκείνην ἔκτασιν. Ὅποτεν διαβαινὼ ἐκεῖθεν ἡ καρδία μου σφίγγεται εἰς τὴν θέαν τοῦ πεύκου, καὶ ὁ ἦχος του μοῦ φαίνεται ὡσὰν νὰ συλλαβίζῃ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχοῦς Χρήστου.

Δεκατρία ἔτη ἐπέροσαν ἔκτοτε. Ἦτο περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχεν ἀκουσθῆ ὅτι ἐφάνη λύκος γύρω τοῦ χωρίου. Ὁ Γεροθανάσης, ὁ ὁποῖος εἶχε κτίσει κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὴν καλύβην του πλησίον εἰς τ' ἀλώνια, διηγείτο ὅτι αἱ φωναὶ τοῦ σκύλου του τὸν ἐξύπνησαν μίαν νύκτα, ὅτι ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ εἶδεν ἔξω ἀπὸ τὸν τοῖχον τοῦ αὐλογόρου του ἓνα φοβερὸν λύκον, ὅτι ἤρπασε τὸ ὄπλον του καὶ ἐτουφέκισεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπέτυχε καὶ τὸν εἶδεν εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης ἀποσυρόμενον μετὰ τὴν οὐρὰν χαμηλὰ καὶ μετὰ βήματα ὡσὰν μεθυσιμένου ἀνθρώπου, καὶ ὅτι τόσον ἐτρομάξεν ὥστε δὲν ἐσκέφθη νὰ γεμίσῃ καὶ πάλιν τὸ μονόκανον ὄπλον του διὰ νὰ πυροβολήσῃ ἐκ δευτέρου. Καὶ ἀπὸ ποιμέναις ἠκούσθησαν ἄλλα παραπλήσια, ὥστε διέτρεχε φήμη εἰς τὸ χωρίον, ὅτι λύκος ἐπικίνδυνος ἦτο πλησίον μας, οἱ δὲ χωρικοὶ τὴν νύκτα ἐκοιμῶντο μετὰ τὸν ἓνα ὀφθαλμὸν ἀνοικτὸν, ἔχοντες τὸν νοῦν εἰς τὰ ζῶά των. Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγαλειότερος παρ' ὅσον ἐφαντάζοντο, διότι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο λύκος πεινασμένος, ἀλλὰ λυσσασμένη λύκαινα.

Ἐν ἀπόγειμα—ἦτο Δευτέρα—ὁ Χρῆστος ἔβασκε τὰ πρόβατα τοῦ πατρός του πλησίον εἰς τὸ πεύκον, περὶ τοῦ ὁποίου σὰς ἔλεγα. Ἐκῆθη-

το εἰς τὴν σκιάν καὶ διώρθωνε μίαν παλαιὰν καρδάραν, ὅτε ἐξαφνα βλέπει τὰ πρόβατά του καὶ ἔφευγαν καταφοβισμένα, τὸ ἐν ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο. Στρέφει πρὸς τὸ νεκροταφεῖον καὶ τί νὰ ἰδῆ; Εἰς εἰκοσι βημάτων ἀπόστασιν ἡ λύκαινα ἀγριευμένη, ἐτοιμὴ εἰς ἐπίθεσιν, ἐδείκνυε τοὺς φοβεροὺς ὀδόντας τῆς. Σηκώνεται ἀμέσως ὁ Χρῆστος καὶ ἀρπάζει μίαν πέτραν. Ὁ λύκος συνήθως φοβεῖται τὸν ἄνθρωπον καὶ φεύγει. Ἄλλ' ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ ἀπὸ λυσσασμένου ζώου!

Ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ ἐπῆρε μηχανικῶς ἀπὸ τῆς τραπέζης τὸ καλιμαύχιόν του καὶ τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Μετὰ τινων στιγμῶν σιωπὴν ἐπανέλαβεν.

— Συγχαρῆσατέ μοι, φίλοι μου, νὰ σᾶς δώσω μίαν συμβουλὴν τῆς ὁποίας εὐχομαι νὰ μὴ λάβητε ποτὲ ἀνάγκην. Λύκον λυσσασμένον δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἰδῆτε ποτέ. Ἄλλ' ἐὰν, ὁ μὴ γένοιτο, τύχῃ νὰ δομηθῇ ἐπάνω σας σκύλος λυσσασμένος καὶ δὲν κρατῆτε ἢ ὄπλον ἢ ξύλον ἀρκετὰ δυνατὸν διὰ νὰ τοῦ σπάσῃ τὸ καύκαλον, προσέχετε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ προφυλάττητε τὰς χεῖράς σας. Ἄν ζητήσητε μὲ τὰς χεῖρας νὰ παλαίσσητε πρὸς τὸ ζῶον, θὰ σᾶς τὰς δαγκάσῃ. Σαῖς οἱ φραγκοφορεμένοι ἔχετε τὸ καπέλον, ἐγὼ τὸ καλιμαύχιόν μου, ὁ φουστανελάς τὸ φέσι του. Ὅπωςδὴποτε ἔχετε τὸν νοῦν σας πῶς νὰ υπερασπισθῆτε τὰς γυμνάς χεῖράς σας, μεταχειριζόμενοι τὸ προφύλαγμα τῶν ὡς ἀσπίδα κατὰ τοῦ ζώου.

Ὁ Χρῆστος δὲν ἤτο οὔτε εἰς θέσιν οὔτε εἰς καιρὸν νὰ προφυλαχθῇ. Ἄντι νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα ἡ λύκαινα καὶ νὰ φύγῃ, ἐξ ἐναντίας ἄμα εἶδε τὸν νέον ἐγειρόμενον χύνεται ἐπάνω του, καὶ πρὶν κἄν προφθάσῃ ὁ Χρῆστος νὰ βίψῃ τὴν πέτραν, οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες τοῦ θηρίου ἔσφιγγον τὸ δεξιὸν πλευρὸν του καὶ οἱ ὀδόντες του ἐξέσχιζον τὸ στῆθός του.

Ἡ πέτρα ἔπεσεν ἀπὸ τὰ δάκτυλά του ἄλλ' ἔμειναν καὶ αἱ δύο του χεῖρες ἐλεύθεροι.

Ὁ Χρῆστος ἦτο ὁ ὑψηλότερος νέος τοῦ χωρίου μας, εὖρωστος καὶ γενναῖος, σωστὸν παλικαρά. Ἄλλ' ὁ κίνδυνος κάμνει καὶ τὸν δειλὸν γενναῖον. Καταιβάζει διὰ μιᾶς τὸν δεξιὸν του βραχίονα καὶ σφίγγει κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλην τὸν λαιμὸν τῆς λυκαίνης, ἀρπάζει μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πνίξῃ. Τότε ἤρχισε μία πάλη φοβερά. Οἱ ὄνυχες καὶ οἱ ὀδόντες τοῦ λυσσασμένου θηρίου κατεξέσχιζαν ὅλον τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ δυστυχοῦς νέου. Δὲν ἠδύνατο νὰ μεταγειρισθῇ τὴν μάχαιράν του, διότι διὰ νὰ τὴν ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν ζώνην του ἔπρεπε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς λυκαίνης, τὴν ὁποῖαν ἐκράτει πάντοτε μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του. Δὲν ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν δεξιάν καὶ νὰ χαλαρώσῃ τὴν λαβίδα, ὅπου ἔμεινε σφιγμένος ὁ λαιμὸς τοῦ ζώου. Νὰ

φωνάξῃ δὲν ἐτόλμα. Ἄλλοίμονον εἰς ὅποιον παλαίῃ, ἐὰν ἀρχίσῃ νὰ ἐξοδεύῃ τὰς δυνάμεις του φωνάζων. Ἐπὶ τέλους πίπτουν κατὰ γῆς καὶ οἱ δύο, χωρὶς νὰ διασπασθῇ ὁ φρικτὸς ἐκεῖνος ἐναγκαλισμός. Ὁ Χρῆστος ἀπ' ἐπάνω, ἡ λύκαινα ἀπὸ κάτω ἄλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς ἀπλάκωτος ἀντικρυ τοῦ στήθους τοῦ Χρήστου, τὸ ὅποιον κατεσπάρασσε πάντοτε, ἀγωνιζομένη ν' ἀπαλλαγῇ.

Ὁ Χρῆστος ἠσθάνετο τὰς δυνάμεις του ἐκλιπούσας καὶ ἤρχιζε ν' ἀπελπίζεται, ὅτε ἐξαφνα ἀκούει μακρόθεν μίαν φωνὴν, τὴν φωνὴν τοῦ Γεροθανάση.

— Βάστα Χρῆστε, ἔρθασα!

Τὰ πρόβατα τοῦ Χρήστου φεύγοντα εἶχον φθάσει μέχρι τῆς καλύβης τοῦ Γεροθανάση. Ἐκπλαγεῖς εἰς τὴν θέαν τῶν ὁ γέρον ἤνοιξε τὴν θύραν του καὶ εἶδε μακρόθεν τὸν Χρῆστον παλαιόντα μὲ τὸ θηρίον. Ἀρπάζει ἀμέσως τὸ ὄπλον του ἀπὸ τὸν τοῖχον καὶ τρέχει δρομαίως, ὅσον τὸ ἐσυγχώρουν οἱ γεροντικοὶ πόδες του.

Ὅταν ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ὑπὸ τὸ πεῦκον καὶ ἐστάθη ἄνω τοῦ συμπλέγματος ἐκεῖνου εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν. Πῶς νὰ πυροβολῆσῃ τὸ ζῶον χωρὶς νὰ βλάψῃ τὸν ἄνθρωπον; Ὁ Χρῆστος νέας λαβῶν δυνάμεις, ὡς ἐκ τῆς ἐπικουρίας ἧτις τῷ παρουσιάσθη, σφίγγει τὴν κεφαλὴν τῆς λυκαίνης, τὴν κρατεῖ ὅσον ἠδύνατο μακρὰν τοῦ στήθους του καὶ φωνάζει: Φωτιά! Ὁ γέρον χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν στριρίζει τὴν κάναν εἰς τὸ αὐτίον τοῦ ζώου καὶ πυροβολεῖ. Ἡ λύκαινα ἔμεινε εἰς τὸν τόπον.

Ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον. Οὐδεὶς ἡμῶν διετάραξε τὴν σιωπὴν του. Ἐβλέπομεν ὅτι εἶχε καὶ ἄλλα νὰ μᾶς εἶπῃ καὶ ἐπεριμένομεν. Ὁ ἥλιος ἐν τούτοις εἶχε δύσει· ἐντὸς τοῦ θαλάμου αἱ γωνίαι ἤρχισαν νὰ μαυρίζωσι· αἱ κυρίαί ἔμεινον εἰσέτι εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἠκούαμεν τὰς ζωηρὰς ὀμιλίαις καὶ τὸν εὐθυμὸν γέλωτά των.

— Ἡξεῦρετε, φίλοι μου, ἐξηκολούθησεν ὁ ἱερεὺς, τί ἐσκεπτόμην τώρα καὶ τί συχνάκις σκέπτομαι; Ἐσκεπτόμην πόσον ἡ ἀμάθεια μᾶς ζημιώνει, πόσα δεινὰ ἠθέλομεν ἀποφεύγει ἢ μετριάζει ἐὰν ἐγνωρίζαμεν πλειότερα πράγματα. Ἄλλὰ ποῖος νὰ μᾶς τὰ διδάξῃ; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καλλιτερεύομεν βαθμηδὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἄλλ' εἴμεθα ἀκόμη πολὺ ὀπίσω. Ἡξεῦρετε ὅτι εἰς ὅλα ἐδῶ τὰ χωρία τῆς περιφερείας μας οὔτε ἰατρὸς ὑπάρχει, οὔτε φαρμακεῖον; Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐτυπώθη ποτὲ εἰς Ἀθήνας, ἕως ἐδῶ ὅμως δὲν ἔφθασε ποτὲ οὔτε βιβλίον, οὔτε φυλλάδιον μὲ ὀδηγίαις περὶ τοῦ πῶς ν' ἀποφεύγωμεν ἢ νὰ θεραπεύωμεν τὰς κοινοτέρους νόσους, δὲν λέγω τὴν λύσσαν, ἀλλὰ τὰς ἀσθενείας αἱ ὁποῖαι θερίζουν ἀδίκως τὰ τέκνα μας! Ἄς εἶναι! Ὅτ' αἰετὸν ὅλα μὲ τὸν καιρὸν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον ὁ Χρῆστος

στηριζόμενος εἰς τὸν ὄμον τοῦ Γεροθανάση, αἰματωμένος, πληγωμένος, μὲ τὰ φορέματα σχισμένα, τὸ χωρίον δλόκληρον κατεταράχθη. Τὸ ἔμαθα ἀμέσως καὶ ἔτρεξα νὰ τὸν ἴδω. Ἔβη εἰς τοῦ πατρός του, εἰς ἐκείνην τὴν δίπατον οἰκίαν παρέκει ἀπὸ τὸ καφενεῖον, εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκκλησίας. Κάτω ἀποθήκη καὶ ἐλαιοτριβεία, ἐπάνω δύο μικρὰ δωμάτια, ἡ δὲ εἰσοδός των ἀπὸ μίαν ἐξωτερικὴν κλίμακα εἰς τὸ πρόσωπον τῆς οἰκίας, ἐπὶ τοῦ δρόμου.

— Ἐκεῖ ὅπου κατοικεῖ τώρα ὁ δημοδιδάσκαλος; ἠρώτησεν ὁ Ἄνδρέας.

— Ἐκεῖ. Ὅταν ἀνέβην, μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσα νὰ φθάσω μέχρι τοῦ Χρήστου. Αἱ γειτόνισσαι εἶχον πλημμυρήσει καὶ τὰ δύο δωμάτια καὶ περιεκύκλωναν τὴν νέον, συμπαθεῖς ἀλλ' ἄχρηστοι, ἀντὶ βοηθείας φέρουσαι σύγχυσιν. Ἡ πρώτη ἀνάγκη δὲν ἦτο νὰ πλυθῶσι τὰ αἵματα ἢ νὰ διορθωθῶσι τὰ φορέματα τοῦ Χρήστου, ἀλλὰ νὰ καυτηριασθῶσι αἱ πληγαὶ του. Οὐδεὶς ὅμως ἐκεῖ ἐσκέπτετο περὶ τούτου. Ἡ σκέψις καὶ ἡ συλλογὴ ἦτο πῶς νὰ προμηθευθῶσι λυσσόχορτον.

Τί δὲν εἶπα διὰ νὰ τοὺς πείσω νὰ τὸν σείλωσιν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Δὲν ἤθελαν νὰ τὸ ἀκούσωσι. Λυσσόχορτον καὶ πάλιν λυσσόχορτον. Αὐτὸ ἦτο ἡ ἐπιθυμητὴ πανάκεια, ἀλλὰ κανεὶς εἰς τὸ χωρίον δὲν εἶχε λυσσόχορτον.

— Τί χόρτον εἶναι τοῦτο; ἠρώτησα διακόφας τὸν ἱερέα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ ὄλων τῶν περὶ τὴν τράπεζαν ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς ἐμὲ καὶ ἠσθάνθησαν ὅτι ἠρρυθρίσα ὑπὸ τὰ βλέμματά των. Εἶδα ὅτι ἡ διακοπή μου δησηρέστησε τὸ ἀκροατήριον καὶ μετενόησα διὰ τὴν ἀκαίρον ἐρώτησίν μου. Δὲν ἦτο κατάλληλος ἡ στιγμή διὰ θοτανικὰς ἐρεύνας, ἀλλ' ἀργὰ τὸ ἠννόησα.

— Δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ τὸ περιγράψω, διότι δὲν τὸ γνωρίζω, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς. Ὑποθέτω ὅτι θλαστάνει εἰς Σαλαμίνα. Εἶναι μυστικὴν καὶ εἰσοδήμα των καλογήρων τῆς Φανερωμένης.¹

Δὲν ἐζήτησα πλειοτέρας διασφήσεις, ἀλλ' ἔκυψα σιωπηλῶς τὴν κεφαλὴν. Ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ ἠννόησε τὴν στενοχωρίαν μου καὶ ἐξηκολούθησεν ὡς ἐξῆς:

— Ἐπὶ τέλους καὶ μετὰ πολλὰ ἔπεισα καὶ τὸν Χρήστον καὶ τοὺς — ἡ μᾶλλον τὰς — περὶ αὐτὸν, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας. Ἡθελε ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπαύριον. Ἐπέμεινα καὶ

1. Τὸ φάρμακον τῶν μοναχῶν τῆς Σαλαμίνας κατὰ τῶν λυτοδότητων εἶνε μίγμα κόνεων ἐκ τῶν κολεοπτέρων ἐντόμων *μυλαθριδῶν* (*Mylabris* καὶ τῆς βίβης τοῦ φωτοῦ *Cynanchum erectum*, ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀσκληπιαδῶν. Κατὰ *Fras* τὸ φυτὸν τοῦτο εἶνε τὸ ἀπόκυνον τῶν ἀρχαίων, *ὀνομαζόμενον* καὶ *κυνόμορον* καὶ *παρθαλιαγχεῖς*. (*Synops. plant. fl. Classico*, p. 160). Ἄλλο ὄνομα τοῦ *Cynanchum erectum* εἶνε τὸ *Marsdenia erecta*. Κοινῶς λέγεται ψόφρις ἢ λυσσόχορτον. Σ. τ. Δ.

ἐπὶ τέλους κατώρθωσα νὰ φύγῃ ἀμέσως, ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν συνοδεύσω. Ἀνέβην εἰς τὰ ζῶά μας καὶ ἐξεκινήσαμεν. Αἱ γειτόνισσαι μᾶς ἐδίδαν εὐχὰς ἐν ἀφθονίᾳ, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνωνται πεπεισμένοι ὅτι τὸ νοσοκομεῖον θ' ἀντικαταστήσῃ τοῦ λυσοχορτου τὴν ἔλλειψιν. Ἐφθάσαμεν εἰς Ἀθήνας πολὺ ἀργά· ἀφῆκα τὸν Χρήστον εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐπέστρεψα νύκτα θαθεῖαν εἰς τὸ κελλίον μου.

Ταῦτα συνέβησαν, καθὼς σὰς εἶπα, τὴν Δευτέραν. Τὴν Πέμπτην ὁ Χρήστος ἐπέστρεψεν. Ὑπέφερεν ἀκόμη ἀπὸ τῆς καυτηριάσεως τοὺς πόνους, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ἐφρίνετο καλῶς ἔχων. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας αἱ πληγαὶ του οὐλώθησαν ἐντελῶς. Ἀλλ' οἱ χωρικοὶ δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ νοσοκομείου. Ἡ ὑποψία των δὲν προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι ἐβράδυνεν ἡ καυτηρίασις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἔλειψε τὸ λυσσόχορτον. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ προληφθῇ ἡ λύσσα χωρὶς λυσσόχορτον; Ὅπου λοιπὸν ἐφρίνετο ὁ Χρήστος ἐξεδηλοῦτο γύρω του μυστηριώδης φόβος. Αἱ μητέρες ἐφρόντιζον ἀμέσως νὰ συμμαζεύσωσι τὰ τέκνα των διὰ νὰ μὴ εὐρίσκωνται πλησίον του. Οἱ ἄνδρες ἐφέροντο περιποιητικῶς ὡς ἂν νὰ ἐπροφυλάττοντο μὴ τυχὸν λάθῃ ἀφορμὴν νὰ θυμώσῃ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ χωρίον ὅλον ἦτο εἰς προσοχὴν. Συνεμερίζετο ἄρα γε καὶ αὐτὸς τοὺς φόβους τῶν συγχωρικῶν του περὶ τῆς θεραπείας του; Ἡ συστολὴ μὲ τὴν ὀπιάν μοὶ ἀπεκρίνετο ὁπόταν συνῆβαινε νὰ τὸν συναντήσω, τὸ λοζὸν βλέμμα μὲ τὸ ὅποιον ἐκύτταζε τοὺς διαβαίνοντας ἐνῶ συνωμίλου μετ' αὐτοῦ, ταῦτα καὶ ἄλλα μοὶ ἐφαίνοντο σημεῖα μαρτυροῦντα ὅτι ὁ δυστυχὴς εἶχε τὰς ὑποψίας του. Τὸν ἐλυπούμην κατάκαρδα. Φαντασθῆτε, φίλοι μου, ὁποῖα θάσανος, ὁποῖα ἀγωνία νὰ φοβῆται τις ὅτι κρύπτει ἐντὸς αὐτοῦ τοιαύτην ἀσθένειαν καὶ νὰ περιμένῃ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν ἐκρηξίν της!

— Τὸ χειρότερον εἶναι, ὑπέλαθον ὁ γαμβρός μου, ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ὑποτρέφει τὴν ἀσθένειαν Ἀνεγίνωσκα ἐσχάτως τοιοῦτόν τι εἰς ἐν ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Ὁ φόβος ὅστις κατακυριεύει πολλοὺς ὅταν τοὺς δαγκάσῃ σκύλος, φόβος τὸν ὅποιον κρύπτουσιν, εἶτε ἀπὸ ἐντροπὴν εἶτε διὰ νὰ μὴ τὸν μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς των, ἀποτελεῖ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀσθένειαν. Ἡ δὲ τοιαύτη παθολογικὴ κατάστασις ἐπιβαρύνει τὰς συνεπείας τῆς πληγῆς καὶ τῆς καυτηριάσεως. Ταῦτα καὶ μόνα δύνανται νὰ προξενήσωσι τέτανον. Ἡ δὲ ὑδροφοβία καὶ ὁ τέτανος μοιᾶζουσιν εἰς πολλὰ. Αὐτὰ λέγουσιν οἱ ἱατροί. Πρὸς τί ὅμως μᾶς τὰ λέγουσιν ἐνόσω δὲν μᾶς διδάσκουν καὶ τὸ μυστικόν, πῶς νὰ κυριεύωμεν καὶ νὰ ἐκρίζωμεν τοὺς μυστικούς φόβους μας; Ἐδῶ τοὺς θέλω. Ἀλλὰ μὲ συγχαρεῖτε, πάτερ, σὰς διέκοψα.

— Χωρίς ν' ἀναγνώσω τι περὶ τούτου, μοῦ ἤρχοντο ὑποψίαι τοιαῦται, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς. Ἐντούτοις αἱ ἐβδομάδες παρήρχοντο καὶ ἤρχιζαν οἱ χωρικοὶ νὰ λησμονῶσι τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ὀμιλῶσι περὶ αὐτῆς, ὅτε ἔξαφνα περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἔρχεται μίαν αὐγὴν ὁ πατὴρ τοῦ Χρήστου καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ δὲν εἶναι καλὰ. — Τί ἔχει; — Δὲν ἤξεύρω. Ἐχει θέρμην· δὲν ἔχει ὄρεξιν. Ἰππῆγα ἀμέσως νὰ τὸν ἴδω. Τὸν ἤῤα ἐξαπλωμένον κατὰ γῆς εἰς τὴν κάπην τοῦ ἐπάνω. Ἦτο ἡσυχοῦς, ἀλλ' ὠχρὸς καὶ φοβισμένος. Μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοὴν του, ὅτι τοῦ ἔρχεται κάποτε ὡσὰν πνιξιμὸν εἰς τὸν λαιμὸν, ὅτι στενοχωρεῖται ὑπερβολικὰ. Τῷ ἔδωκα ὀλίγον γάλα καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ τὸ πῖῃ. Ἀνεσηκώθη, ἐπῆρε τὸ ἀγγεῖον ἀπὸ τὰς χεῖράς μου καὶ ἠτοιμάσθη νὰ τὸ γευθῇ. Ἀλλ' ἄμα τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του κατελήφθη ὑπὸ βίγους καὶ ἀηδίας. Μόλις ἐπρόφθασα νὰ πάρω ὀπίσω τὸ ἀγγεῖον. Τὸν κατέλαβον σπασμοὶ φοβεροί. Ἐνόμιζα ὅτι τελεσιόνει. Μετ' ὀλίγον συνήλθε. — Ἀχ, μοῦ εἶπεν, ὁ γέρος μου τὰ πταίει. Ἄν ἐφρόντιζε νὰ μοῦ φέρῃ τὸ λυσσόχορτον δὲν θ' ἀπέθνησκα λυσσασμένους!

Ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πείσω ὅτι ἡ ἀσθένειά του ἦτο ἀπλῆ τοῦ στομάχου ταραχῆ, τῷ εἶπα ὅσα ἠδυνάμην χωρὶς δυστυχῶς νὰ τὰ πιστεύω, καὶ τὸν ἀφῆκα ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ πάλιν τὸ ἑσπέρας, διότι εἶχα τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ τελέσω γάμον εἰς τὸ πλέον ἀπόκεντρον χωρίον τῆς περιφερείας μου. Τοιαύτη ἡ ζωὴ τοῦ ἱερέως. Ἀπὸ τῆς λύπης εἰς τὴν χαρὰν, ἀπὸ τὰ στεφανώματα εἰς τὴν κηδείαν. Ἄς εἶναι!

Τὸ ἑσπέρας, πρὶν εἶτι εἰσελθῶ εἰς τὸ χωρίον, ἔμαθα ὅτι ὁ Χρῆστος ἦτο μανιώδης. Ὁ πατὴρ του μ' ἐπερίμενεν εἰς τὸ κελλίον μου. Πῆλε τὴν βοήθειάν μου διὰ νὰ μεταφέρωμεν τὸν πάσχοντα εἰς ἄλλο οἶκημα ἰσόγειον. Τὸ ἀπῆτουν οἱ γείτονες. Ἐφοβοῦντο μὴ ἐξέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἀρχίσῃ νὰ δαγκάνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Εἰς τὸ ἀνώγειον ὅπου εὗρίσκετο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμποδισθῇ ἐὰν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ. Ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τὰ παράθυρα. Τὸν ἤθελαν εἰς τὸ ἰσόγειον διὰ νὰ τὸν φρουρήσωσιν εὐκολώτερον. Οἱ χωρικοὶ ἦσαν φοβισμένοι, ὁ δὲ φόβος εἶναι ἄγριος καὶ σκληρὸς, καὶ ἠνώνησα ὅτι ἐὰν ὁ δυστυχὴς Χρῆστος ἐγίνετο ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίδνου, θὰ ἐτουφεκίζετο.

Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν μετέβην εἰς τὸ ἀνώγειον. Εὐτυχῶς ἤῤα τὸν ἀσθενῆ εἰς περιόδον ἡσυχίας. Ἐκάθητο κατὰ γῆς μὲ τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Τὰ ὀλίγα ἐπιπλα τοῦ δωματίου ἦσαν ἄνω κάτω, καὶ σπαρμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ τρίμματα πηλίνων ἀγγείων. Σὰς ἐξομολογοῦμαι ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ κατέλαβεν αἰσθημα φό-

βου. Ἐσκέφθην ὅτι ἦτο ἀνοησία μου νὰ ὑπάγω μόνος ἐκεῖ. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην πλέον, καὶ ἂν τὸ ἤθελα, νὰ ὀπισθοχωρήσω. Ἐπλησίασα, ἔθεσα τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ εἶπα μίαν εὐχὴν μεγαλοφῶνως.

Ὅτε ἐτελείωσα ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ μοῦ ἐφίλησε τὴν χεῖρα.

— Δὲν εἶσαι καλὰ ἐδῶ, Χρῆστέ μου, τῷ εἶπα. Ἐλα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τοῦ Θεοῦ σου. Δὲν κατοικεῖ κανεὶς ἐκεῖ καὶ θὰ εἶσαι καλλίτερα καὶ ἡσυχώτερος. Ἀκολούθει με.

Ἠγέρθη ἐν σιωπῇ.

— Δὲν θέλω νὰ μὲ ἴδῃ κανεὶς, εἶπεν ἡσύχως. Εἶπέ τους ὅλους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον μας.

Ἦνοιξα τὴν θύραν καὶ μολονῶντι δὲν ἦτο κανεὶς ἐξω ἐκεῖ, ἐφώνασα δυνατὰ: Φύγετε ὅλοι, πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας.

— Δὲν ἔμεινε κανεὶς ἐξω, Χρῆστε. Πηγαίνωμεν.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ βλέπω τὸ φῶς, πάτερ. Μὲ πειράζει.

Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν δύσιν του καὶ αἱ τελευταῖαι ἀκτίνες του ἐχύνοντο διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας ἐντὸς τοῦ πενιχροῦ δωματίου. Ἐπῆρεν ὁ Χρῆστος τὴν κάπην του, τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, τὴν ἐχαμῆλωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα. Ἐγὼ ἐμπρὸς, ἐκεῖνος κατόπιν, μετέβημεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς οἰκήματος εἰς τὸ ἄλλο. Ἐκεῖ ἔμεινα ἀρκετὴν ὥραν πλησίον του, ἐπροσπάθησα ὅπως ἠδυνάμην νὰ τὸν παρηγορήσω, καὶ ἀνεχώρησα ἀφοῦ ἐνύκτωσε. Ὅταν ἦνοιξα τὴν θύραν διὰ νὰ ἐξέλθω μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδα εἰς τὸ σκότος ἀνθρώπους ὀπλισμένους. Ἐκλείσα τὴν θύραν. Ἡ κλεῖς ἦτο ἐξώθεν. Τὴν ἐκλείδωσα καὶ ἐπροχώρησα.

Οἱ χωρικοὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀμέσως ἐρωτῶντες περὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Τοῖς εἶπον ὅτι ἀποθνήσκει καὶ τοὺς παρεκάλεσα ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐλέους νὰ τὸν ἀφήσωσι ν' ἀποθάνῃ ἐν εἰρήνῃ. Οἱ δυστυχεῖς δὲν ἦσαν ἀναίσθητοι. Ἐλυποῦντο ἐξ ὅλης καρδίας τὸν φίλον, τὸν σύντροφόν των. Ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τῆς αὐτοσυντηρησεως εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἐλέους, ὁ δὲ φόβος ἐξεγειρεῖ εἰς τοῦ ἀμαθοῦς τὴν καρδίαν τοῦ θηρίου τὰς ὁρμάς.

Ἐκεῖ μὰς διέκοψαν αἱ Κυρίαί. Ἡ ἑσπερινὴ δρόσος τὰς ἐδίωξεν ἀπὸ τὸν ἐξώστην.

— Ἀκόμη εἰς τὰ σκοτεινὰ κάθησθε, ἀνέκραξεν ἡ ἀδελφὴ μου. Ὁ Παπᾶ-Σεραφεῖμ θὰ σὰς λέγῃ κανὲν νόστιμον παραμῦθι. Δὲν μὰς τὸ λέγετε καὶ ἡμᾶς, νὰ διασκεδάσωμεν;

Καὶ διέταξε τὴν ὑπηρέτριαν νὰ φέρῃ φῶτα.

— Τί ἀπέγεινεν ὁ Χρῆστος; ἠρώτησε σιγὰ ὁ Ἄνδρέας.

Ὁ ἱερεὺς ἐκλείσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκίνησεν ὀριζοντίως τὴν χεῖρα.

Δὲν ἠννόησα, καὶ οὔτε ἠθέλησα πλέον νὰ ἐξετάσω, τί ἐσήμαινεν ἡ χειρονομία ἐκείνη Ἀπέθανε; τὸν ἐφόνευσαν;...

Ἡ ὑπηρετρία εἰσήλθε μὲ τὰ κηρία ἀνημμένα καὶ ἠλλάξαμεν ὀμίλιαν.

Δ. Β. «

Πρὸ μικροῦ χρόνου ἔρχε χῶραν ἐν Παρισίοις ἡ κατ' ἔτος συγκροτούμενη συνεδρίασις τῶν πέντε Ἀκαδημιῶν, αἱτινες ἀποτελοῦσι τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Γαλλίας. Κατ' αὐτὴν ἄλλοι τε σοφοὶ ἄνδρες ἀνέγνωσαν ὑπομνήματα καὶ διατριβὰς καὶ ὁμολογίαι καὶ ἐκ τῆς τῶν Ἐπιστημῶν Ἀκαδημίας ὁ ἐπιφανὴς ἀστρονόμος καὶ πλοῦτος διάδοχος τοῦ ἀρτίως ἀποδυστατοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων Le Verrier, κ. Faye, «Περὶ τῆς νομιζομένης ἐπιδράσεως τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ καιροῦ».

Ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ἀλλόκοτον ταύτην πρόληψιν καταπολεμεῖ ὁ κ. Faye, οὗ τὴν ἐπὶ τῶν τοιοῦτων ἀρμοδιότητα οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ἐπειδὴ καὶ παρ' ἡμῶν εἶνε ἐρριζωμένη ἡ πρόληψις αὕτη, ἀπαραίτητον ἐρίναμεν τὴν ἐξελλήμισιν τοῦ περὶ αὐτῆς ὑπομνήματος.

Σ. τ. Δ.

Περὶ τῆς νομιζομένης ἐπιδράσεως ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Συνήθως νομίζουσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι προκειμένου τοῦ λόγου περὶ ἐπιστημονικῶν πραγμάτων ἀρκεῖ νὰ ἔχη τις δίκαιον διὰ νὰ εὔρη τὸ δίκαιόν του. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Πολλάκις καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κράτει τῆς ἐπιστήμης ἀναγκάζεται τις νὰ πολεμήσῃ κατὰ προλήψεων ἐρριζωμένων, διότι ὑπάρχουσιν ἔτι προλήψεις. Καὶ εὐκολον μὲν εἶνε νὰ πείσῃ τις τὸν ἀντίπαλόν του, ὅταν ἔχη ἕνα ἢ καὶ πλείονας ἀντίπαλους, ἀλλ' ὅταν πρόκηται νὰ πείσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ἐναντία φρονούντα, τί νὰ κάμῃ τότε; Πρῶτον πάντων κινδυνεύει ὁ τοιοῦτος νὰ ἐξεγείρῃ γενικὴν ἐναντίον του κατακραυγὴν, οἷα ἦτο ἐκείνη, ἣν ἐξήγειρεν ἐπ' ἐσχάτων καθ' ἑαυτοῦ ὁ τολμήσας, παρὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν πλήρει Ἀκαδημία ὅτι αἱ ἀντλία οὐδὲν ἀντλοῦσι τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

Ὅμοιον τινα ἀγῶνα ἀπεφάσισα ν' ἀναλάβω καὶ ἐγὼ σήμερον ἐνώπιόν σας κατὰ μετεωρολογικῆς προλήψεως λίαν ἐρριζωμένης. Θ' ἀποδείξω ὅτι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ ἡ σελήνη εἶνε ὅλως ἀθῶα ἀπὸ τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ.

Πολλάκις ἀκούετε ἀνθρώπους λέγοντας: «ὁ καιρὸς εἶνε ἄθλιος, τρικυμιώδης, ἀλλ' εὐτυχῶς πλησιάζει νὰ τελειώσῃ ἡ σεληνιακὴ περίοδος καὶ θὰ διορθωθῇ ὁ καιρὸς μὲ τὴν νέαν σελήνην.»

Καὶ ἂν μὲν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι κατοικούντων, ὑπομονὴ ὅτι κύριοι οὗτοι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν καιρὸν εἰμὴ καθ' ὅσον πρόκειται νὰ διασκεδάσωσι, νὰ κάμωσι τὸν περίπατόν των ἢ τὰς ἐπισκέψεις των· τὰς ἐργασίας των δύναται νὰ τὰς κάμωσι οἷοσδήποτε καὶ ἂν ἦναι ὁ καιρὸς. Ἀλλ' ἡ αὕτη ἐσφαλμένη πεποιθήσις ὑπάρχει καὶ παρὰ ταῖς ναυτικοῖς, δι' οὓς τὸ ζήτημα ἔχει πολλὴν σημασίαν. Ὅθεν καὶ ἂν ποτε θελήσητε νὰ δεῖξητε δυσι-

στίαν πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν πρόληψιν, σὰς ἀπαντῶσι: «καὶ ὅμως τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχουσι καὶ οἱ ναυτικοί.»

Ἄν ἀκόμη ἐπιμείνητε, σὰς λέγουσι ὅτι οὕτω νομίζουσι καὶ οἱ μετεωρολογουῦντες. Ταῦτα δὲ λέγουσι καὶ ἄνδρες λόγιοι καὶ πεπαιδευμένοι, οἵτινες ἔχουσι πεποιθῆσθαι εἰς τὴν παράδοξον τῆς σελήνης δύναμιν, περὶ ἧς πρόκειται ὁ λόγος, καὶ οἵτινες σημειοῦνσι μάλιστα τῆς σελήνης τὰς φάσεις εἰς τὸ περιθώριον τῶν τετραδίων, ἐν οἷς ἀναγράφουσι τὰς μετεωρολογικὰς των παρατηρήσεις, καὶ ὅχι οἱ κοινοὶ μόνον ἄνθρωποι ἢ οἱ ἐκδόται τῶν ἡμερολογίων, οἵτινες διατείνονται μὲν ὅτι αἱ προηρήσεις των βασίζονται ἐπὶ βαθυτάτων ἐρευνῶν καὶ σπουδῶν τῶν σεληνιακῶν φάσεων, πρᾶγματι ὅμως περιορίζονται, λίαν συνεισώστως ποιῶντες, εἰς τὸ νὰ σημειώσωσιν εἰς τὰ ἡμερολόγια των καλὸν καιρὸν διὰ τὸ θέρος καὶ καλὸν διὰ τὸν χειμῶνα.

Ἀλλὰ δύναται τις νὰ μοι εἴπῃ: τὸ ζήτημα, ὅπερ θέλετε νὰ συζητήσετε νῦν, εἶνε ἀπλοῦστατον καὶ ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ καιροῦ νὰ ἦνε λευκωμένον. Ἀρκεῖ μόνον νὰ γείνη ἡ παρατήρησις ἂν αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀτμοσφαιρας συμπίπτουσι μὲ τὰς φάσεις τῆς σελήνης. Τὸ ζήτημα λοιπὸν εἶνε ἀπλῶς ζήτημα παρατηρήσεως, πρέπει νὰ στηριχθῆται ἐπὶ γεγονότων. Ἐκείνοι τώρα, οἵτινες ἐνδιαφέρονται νὰ προγνωρίζωσι τὰς μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαιρας, εἶνε σύμφωνοι ὅτι ἔχει ἐπιρροὴν ἡ σελήνη. Τοῦτο θὰ εἴπῃ ὅτι παρατηρήσαν τὸ πρᾶγμα· ἄρα τὸ ζήτημα εἶνε λευκωμένον καὶ ἔχετε πολὺ ἄδικον ν' ἀντιστρατεύησθε κατὰ τῆς πείρας.

Ἐπειτα, προσθέτουσιν, ὑπάρχουσι καὶ ἄνδρες ἔχοντες πολὺ μείζον συμφέρον νὰ προγνωρίζωσι τὸν καιρὸν ἢ οἱ ναυτικοὶ ἢ ἄλλοι· τοιοῦτοι εἶνε οἱ στρατηγοὶ κατὰ τὴν παραμονὴν ἐκτελέσεως στρατηγικοῦ σχεδίου, ὅπερ ὅλως δύναται ν' ἀποτύχῃ ἐξ αἰτίας αἰφνιδίας κακοκαιρίας. Ὁ στρατηγὸς Bugeaud π. χ., ὅστις ἦτο λίαν συνεισώστως, ἐπίστευεν εἰς τὴν τοιαύτην τῆς σελήνης ἐπίδρασιν. Διηγούνται ὅτι ὅταν ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐπολέμει ἐν τῇ Ἀφρικῇ οὐδέποτε ἐπεχείρει τι πρὶν ἢ συμβουλευθῆ τὴν σελήνην. Εἰς τοῦτο ἐγὼ ἀπαντῶ ὅτι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ—καὶ ἡ ἱστορία μᾶς ἀναφέρει δόξα τῷ Θεῷ Ῥωμαίους στρατηγοὺς ἴσως τοῦλάχιστον ἱκανότητος πρὸς τὸν ἔνδοξον μακαρίτην Bugeaud—οὐδέποτε ἐπεχείρουν τι πρὶν ἢ συμβουλευθῶσι τὰ σπλάγγνα τῶν θυμάτων ἢ πρὶν παρατηρήσωσιν ἂν ἔτρωγον μὲ ὄρεξιν ἢ ὅχι τὰ ἱερά ὄρνιθια. Καὶ ἡ γνώμη λοιπὸν καὶ αἱ νίκαι αὐταὶ τῶν ἐνδόξων στρατηγῶν οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν ὡς πρὸς τὸ προκειμένον ζήτημα. Ὁ κανὼν ἄλλως τε, ὃν ἠκολούθει ὁ στρατάρχης Bugeaud εἰς τὰς μετεωρολογικὰς του παρατηρήσεις, εἶνε ὁ ἐξῆς: «Παρατηρήθη ὅτι ἐννεηκόντα τοῖς ἑκατὸν ὁ και-